

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

મધ્યપ્રદેશ રાજ્ય

વિરુદ્ધ

પ્રદીપ શર્મા

(ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૨૦૪૯/૨૦૧૩)

ડિસેમ્બર ૬, ૨૦૧૩

[પી. સદાશિવમ, ભારતના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ અને રંજન ગોગોઈ, ન્યાયમૂર્તિ]

ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩:

કલમ ૮૨ સાથે વંચાણે લેતાં કલમ ૪૩૮ – આગોતરા જામીન – સામાવાળાઓ, આઈપીસીની કલમ ૩૪ સાથે વંચાણે લેતાં કલમ ૩૦૨ અને ૧૨૦-બી હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓના આરોપીઓ – ભાગેડુ જાહેર થયેલા – હાઈકોર્ટ દ્વારા આગોતરા જામીન મંજૂર કરવામાં આવ્યા – ત્યારબાદ સીજેએમ દ્વારા નિયમિત જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવ્યા – ઠેરવવામાં આવ્યું: જો કોઈ વ્યક્તિને કલમ ૮૨ ના સંદર્ભમાં ભાગેડુ/જાહેર કરાયેલ ગુનેગાર તરીકે જાહેર કરવામાં આવેલ હોય, તો તે આગોતરા જામીનની રાહત મેળવવા માટે હકદાર નથી – કલમ ૪૩૮ હેઠળ વાપરી શકાય તેવી સત્તા અસાધારણ સ્વરૂપની છે અને તેનો ઉપયોગ માત્ર અપવાદરૂપ કેસોમાં જ કરવાનો રહે છે જ્યાં એવું જણાય કે વ્યક્તિને ખોટી રીતે ફસાવી દેવામાં આવી શકે છે અથવા જ્યાં એવું માનવા માટે વાજબી કારણો છે કે ગુનાનો આરોપી વ્યક્તિ તેની સ્વતંત્રતાનો અન્યથા દુરુપયોગ કરે તેવી સંભાવના નથી – પ્રસ્તુત કેસમાં, સહ-આરોપીઓના કબૂલાતનામા દર્શાવે છે કે સામાવાળાઓએ મૃતકને ઝેરી પદાર્થ આપ્યો હતો – અન્ય સાક્ષીઓના નિવેદનો અને મેડિકલ રિપોર્ટ દ્વારા તેને સમર્થન મળે છે – વધુમાં, સામાવાળાઓ વિરુદ્ધ કલમ ૮૨ હેઠળ ઉદઘોષણા જારી કરવામાં આવી

હતી – આગોતરા જામીન મંજૂર કરતી વખતે હાઈકોર્ટ દ્વારા આ તમામ સામગ્રીઓ તરફ ન તો ધ્યાન આપવામાં આવ્યું હતું કે ન તો ધ્યાને લેવામાં આવી હતી – આરોપીને ભાગેડુ જાહેર કરવામાં આવ્યો હોય અને તેણે તપાસમાં સહકાર આપ્યો ન હોય ત્યાં તેને આગોતરા જામીન આપવા જોઈએ નહીં તેની યોગ્ય કદર કરવામાં હાઈકોર્ટ નિષ્ફળ રહી – હાઈકોર્ટના વાદગ્રસ્ત હુકમો રદબાતલ કરવામાં આવે છે – પરિણામે, હાઈકોર્ટના વાદગ્રસ્ત હુકમના પાલનમાં આરોપીઓને કસ્ટડીમાં લીધા બાદ જામીન પર મુક્ત કરતો સીજેએમનો ત્યારપછીનો હુકમ પણ રદબાતલ કરવામાં આવે છે.

બંને અપીલોમાં સામાવાળાઓ અન્ય લોકો સાથે આઈપીસીની કલમ ૩૪ સાથે વંચાણે લેતાં કલમ ૩૦૨ અને ૧૨૦-બી હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓના આરોપીઓ હતા, કારણ કે તેમના પર એક 'આર.એસ.' ને ઝેરી પદાર્થ આપી તેનું મૃત્યુ નીપજાવવાનો આક્ષેપ હતો. પાંચ આરોપીઓ સામે ચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં આવી હતી જ્યારે બે સામાવાળાઓ અને અન્ય એક ભાગેડુ રહ્યા હોવાથી તેમની સામે તપાસ ચાલુ રહી હતી. સામાવાળાઓ વિરુદ્ધ સીઆરપીસીની કલમ ૮૨ હેઠળ ઉદઘોષણા જારી કરવામાં આવી હતી. તેઓએ આગોતરા જામીન માટે અરજીઓ દાખલ કરી હતી, જે હાઈકોર્ટ દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવી હતી. વ્યથિત થઈને, રાજ્ય દ્વારા અપીલો દાખલ કરવામાં આવી. તે દરમિયાન, મુખ્ય ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા સામાવાળાઓને જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા.

કોર્ટ સમક્ષ વિચારણા હેઠળનો પ્રશ્ન એ હતો કે: જ્યારે તપાસ પેર્સિડગ હોય, અને ખાસ કરીને, બંને આરોપીઓ સતત ભાગેડુ રહ્યા હોય અને તપાસમાં સહકાર આપી રહ્યા ન હોય ત્યારે દંડ પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ ની કલમ ૪૩૮ હેઠળ સામાવાળાઓ/આરોપીઓને આગોતરા જામીન મંજૂર કરવામાં હાઈકોર્ટ વ્યાજબી હતી કે કેમ.

અપીલો મંજૂર કરતાં, કોર્ટે

ઠેરવ્યું: ૧.૧. દંડ પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ ની કલમ ૪૩૮ હેઠળ વાપરી શકાય તેવી સત્તા અમુક અંશે અસાધારણ સ્વરૂપની છે અને તેનો ઉપયોગ માત્ર અપવાદરૂપ કેસોમાં જ કરવાનો છે જ્યાં એવું જણાય કે વ્યક્તિને ખોટી રીતે ફસાવી દેવામાં આવી શકે છે અથવા જ્યાં એવું માનવા માટે વાજબી કારણો છે કે ગુનાનો આરોપી વ્યક્તિ તેની સ્વતંત્રતાનો અન્યથા દુરુપયોગ કરે તેવી સંભાવના નથી. [પેરા ૧૦] [૭૭૯- ૬-એફ]

અદ્દિ ધરન દાસ વિ. પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય, ૨૦૦૫ (૨) એસસીઆર ૧૮૮ = (૨૦૦૫) ૪ એસ.સી.સી. ૩૦૩- નો આધાર રાખ્યો.

૧.૨. જો કોઈ વ્યક્તિને સંહિતાની કલમ ૮૨ ના સંદર્ભમાં ભાગેડુ/જાહેર કરાયેલ ગુનેગાર તરીકે જાહેર કરવામાં આવેલ હોય, તો તે આગોતરા જામીનની રાહત મેળવવા માટે હકદાર નથી. પ્રસ્તુત કેસમાં, સામગ્રીઓનું અવલોકન કરતાં એટલે કે, સહ-આરોપી વ્યક્તિઓના કબૂલાતનામા પરથી જણાય છે કે સામાવાળાઓએ મૃતકને ઝેરી પદાર્થ આપ્યો હતો. વધુમાં, સાક્ષીઓના નિવેદનો જે નોંધવામાં આવ્યા હતા અને સરકારી મેડિકલ કોલેજ એન્ડ હોસ્પિટલના ફોરેન્સિક મેડિસિન એન્ડ ટોક્સિકોલોજી વિભાગના અહેવાલે મૃતક દ્વારા સેવન કરાયેલ ખાદ્ય ચીજવસ્તુમાં ઝેરની હાજરીની પુષ્ટિ કરી છે. વધુમાં, કોર્ટના ધ્યાને લાવવામાં આવેલ છે કે સામાવાળાઓની ધરપકડ માટે વોરંટ જારી કરવામાં આવ્યા હતા. તેઓ ઉપલબ્ધ/મળી ન આવતા હોવાથી, સંહિતાની કલમ ૮૨ હેઠળ ઉદઘોષણા પણ જારી કરવામાં આવી હતી. આ તમામ સામગ્રીઓ તરફ આગોતરા જામીન મંજૂર કરતી વખતે હાઈકોર્ટ દ્વારા ન તો ધ્યાન આપવામાં આવ્યું હતું કે ન તો ધ્યાને લેવામાં આવી હતી અને તેણે, "કેસના તથ્યો અને સંજોગો" જણાવવા સિવાય અન્ય કોઈ કારણ દર્શાવ્યા વિના, બંને આરોપીઓને આગોતરા જામીનનો હુકમ આપ્યો હતો. [પેરા ૧૨] [૭૮૧-ઈ-એચ; ૭૮૨-એ-બી]

લવેશ વિ. રાજ્ય (રાષ્ટ્રીય રાજધાની ક્ષેત્ર દિલ્હી) ૨૦૧૨ (૭) એસસીઆર ૪૬૯ = (૨૦૧૨) ૮ એસ.સી.સી. ૭૩૦ – નો આધાર રાખ્યો.

૧.૩. એ નિર્દેશ કરવો સુસંગત છે કે બંને આરોપીઓ આઈપીસીની કલમ ૩૪ સાથે વંચાણે લેતાં કલમ ૩૦૨ અને ૧૨૦-બી હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે કાર્યવાહીનો સામનો કરી રહ્યા છે. આવા ગંભીર ગુનાઓમાં, ખાસ કરીને સામાવાળાઓ/આરોપીઓ જાહેર કરાયેલ ગુનેગાર હોવાથી, આગોતરા જામીન મંજૂર કરતા વાદગ્રસ્ત હુકમો કાયદેસર ટકી શકે તેમ નથી. હાઈકોર્ટ એ પ્રશંસા કરવામાં નિષ્ફળ રહી કે જ્યાં આરોપીને ભાગેડુ જાહેર કરવામાં આવ્યો હોય અને તેણે તપાસમાં સહકાર આપ્યો ન હોય, તેને આગોતરા જામીન આપવા જોઈએ નહીં. હાઈકોર્ટના વાદગ્રસ્ત હુકમો રદબાતલ કરવામાં આવે છે. પરિણામે, હાઈકોર્ટના વાદગ્રસ્ત હુકમના પાલનમાં આરોપીઓને કસ્ટડીમાં લીધા બાદ જામીન પર મુક્ત કરતો સીજેએમનો ત્યારપછીનો હુકમ પણ રદબાતલ કરવામાં આવે છે. [પેરા ૧૨-૧૩] [૭૮૨-બી-ઈ]

કેસ લૉ રેફરન્સ:

૨૦૦૫ (૨) એસસીઆર ૧૮૮	આધાર રાખ્યો	પેરા ૧૧
૨૦૧૨ (૭) એસસીઆર ૪૬૯	આધાર રાખ્યો	પેરા ૧૨

ફોજદારી અપીલ અધિકારક્ષેત્ર: ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૨૦૪૯/૨૦૧૩.

એમસીઆરસી નં. ૯૯૫૨/૨૦૧૨ માં જબલપુર ખાતેની મધ્યપ્રદેશ હાઇકોર્ટના તારીખ ૧૦.૦૧.૨૦૧૩ ના ચુકાદા અને હુકમ સામે.

વિથ

ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૨૦૫૦/૨૦૧૩.

અપીલકર્તા તરફે વિભા દત્તા મખીજા, સૌરભ મિશ્રા, વંશજા શુક્લા અને અર્ચી અગ્નિહોત્રી.

સામાવાળા તરફે નીરજ શર્મા.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ ભારતના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ પી. સદાશિવમ દ્વારા આપવામાં આવેલ.

૧. લીવ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

૨. આ અપીલો જબલપુર ખાતેની મધ્યપ્રદેશ હાઇકોર્ટની પ્રિન્સિપલ સીટ દ્વારા પરચૂરણ ફોજદારી કેસ નં. ૯૯૯૬/૨૦૧૨ અને ૧૫૨૮૩/૨૦૧૨ માં અનુક્રમે પસાર કરાયેલા તારીખ ૧૦.૦૧.૨૦૧૩ અને ૧૭.૦૧.૨૦૧૩ ના હુકમો સામે દાખલ કરવામાં આવી છે, જેના દ્વારા હાઇકોર્ટે અહીંના સામાવાળાઓને આગોતરા જામીન મંજૂર કર્યા હતા.

૩. સંક્ષિપ્ત હકીકતો:

(એ) ફરિયાદપક્ષનો કેસ એવો છે કે રાજેશ સિંહ ઠાકુર (મૃતક), રહેવાસી ગામ ગોપાલપુર, તહેસીલ ચોરાઈ, જિલ્લો છિંદવાડા, મધ્યપ્રદેશ અને પ્રદીપ શર્મા (અહીંના સામાવાળા), તે જ ગામના રહેવાસી, વચ્ચે સરપંચના પદની ચૂંટણીના કારણે પરસ્પર દુશ્મનાવટ હતી.

(બી) તારીખ ૧૦.૦૯.૨૦૧૧ ના રોજ, પ્રદીપ શર્મા (અહીંના સામાવાળા) એ રાજેશ સિંહ ઠાકુર (મૃતક) થી છુટકારો મેળવવા માટે અન્ય આરોપીઓ સાથે મળીને કાવતરું ઘડ્યું અને ખેતરમાં ટાવર લગાવવાના બહાને તેને પવાર ટી હાઉસ, છિંદવાડા ખાતે બોલાવવાની વ્યવસ્થા કરી જ્યાં તેઓએ તેને ઝેરવાળી દૂધની રબડી (મીઠાઈ) આપી.

(સી) તેનું સેવન કર્યા પછી, જ્યારે તે તેની બહેનને મળવા માટે તે જગ્યાએથી નીકળ્યો, ત્યારે ઉલટી અને ઝાડા થવાને કારણે તેની તબિયત લથડવા લાગી. તાત્કાલિક, મૃતકના પિતા તેને જિલ્લા હોસ્પિટલ, છિંદવાડા લઈ ગયા જ્યાંથી તેને સરકારી હોસ્પિટલ, છિંદવાડા ખાતે રિફર કરવામાં આવ્યો.

(ડી) તેની હાલતમાં કોઈ સુધારો ન થતાં, તારીખ ૧૧.૦૯.૨૦૧૧ ના રોજ, તેને કેર હોસ્પિટલ, નાગપુર ખાતે ખસેડવામાં આવ્યો જ્યાં તેણે અંતિમ શ્વાસ લીધા. હોસ્પિટલે મૃત્યુનું કારણ ઝેર હોવાનું પ્રમાણિત કર્યું. તે જ દિવસે, પોલીસ સ્ટેશન, સીતાબર્ડી, નાગપુરને માહિતી મોકલ્યા બાદ, મૃતદેહને પોસ્ટમોર્ટમ માટે મોકલવામાં આવ્યો હતો.

(ઈ) મૃતકના પિતા ઇન્દર સિંહ ઠાકુરે તારીખ ૧૩.૦૮.૨૦૧૧ ના રોજ પોલીસ સ્ટેશન કોતવાલી, છિંદવાડા ખાતે અહીંના સામાવાળાઓની ભૂમિકા અંગે શંકા દર્શાવતી લેખિત ફરિયાદ આપી હતી. તપાસ બાદ, ભારતીય દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦ (સંક્ષિપ્તમાં 'આઈપીસી') ની કલમ ૩૪ સાથે વંચાણે લેતાં કલમ ૩૦૨ હેઠળ તારીખ ૧૮.૧૦.૨૦૧૧ ના રોજ ફર્ટ ઇન્ફોર્મેશન રિપોર્ટ (સંક્ષિપ્તમાં 'એફઆઈઆર') નં. ૧૦૩૪/૨૦૧૧ નોંધવામાં આવી હતી.

(એફ) તારીખ ૦૧.૦૮.૨૦૧૨ ના રોજ, પ્રદીપ શર્મા (અહીંના સામાવાળા) એ હાઇકોર્ટ સમક્ષ પરચૂરણ ફોજદારી કેસ નં. ૭૦૮૩/૨૦૧૨ દાખલ કરીને આગોતરા જામીન માટે અરજી કરી હતી, જે આ કેસમાં કસ્ટોડિયલ પૂછપરછ જરૂરી હોવાના ગ્રાઉન્ડ/કારણસર તારીખ ૦૧.૦૮.૨૦૧૨ ના હુકમથી નામંજૂર કરવામાં આવી હતી.

(જી) તારીખ ૨૬.૦૮.૨૦૧૨ ના રોજ, સંજય નામદેવ, રાહુલ બોરકર, રવિ પારડકર અને વિજય ઉર્ફે મોનુ બ્રહ્મભટ્ટ વિરુદ્ધ ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ, છિંદવાડાની કોર્ટમાં ચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં આવી હતી જ્યારે પ્રદીપ શર્મા, સુધીર શર્મા અને ગુહા ઉર્ફે નરેશ રઘુવંશી (અહીંના સામાવાળાઓ), જેઓ ભાગેડુ આરોપીઓ હતા, તેમની બાબતમાં ઘટનાની તારીખથી જ તપાસ ચાલુ રહી હતી.

(એચ) તારીખ ૨૧.૧૧.૨૦૧૨ ના રોજ, પ્રદીપ શર્મા, સુધીર શર્મા અને ગુહા ઉર્ફે નરેશ રઘુવંશી વિરુદ્ધ ધરપકડ વોરંટ જારી કરવામાં આવ્યા હતા પરંતુ

બજવણી થયા વિના જ તે કોર્ટને પરત મળ્યા હતા. આરોપી વ્યક્તિઓ મળી આવતા ન હોવાથી, તારીખ ૨૯.૧૧.૨૦૧૨ ના રોજ, દંડ પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ (સંક્ષિપ્તમાં 'સંહિતા') ની કલમ ૮૨ હેઠળ ફરિયાદનો જવાબ આપવા તેમની ઉપસ્થિતિ માટે તેમની સામે ઉદઘોષણા જારી કરવામાં આવી હતી.

(આઈ) તારીખ ૦૧.૦૮.૨૦૧૨ ના હુકમ સામે અપીલ કરવાને બદલે, પ્રદીપ શર્મા (અહીંના સામાવાળા) એ હાઈકોર્ટ સમક્ષ પરચૂરણ ફોજદારી કેસ નં. ૯૯૯૬/૨૦૧૨ થી આગોતરા જામીન માટે બીજી અરજી દાખલ કરી. તારીખ ૧૦.૦૧.૨૦૧૩ ના હુકમથી, હાઈકોર્ટે પ્રદીપ શર્મા (અહીંના સામાવાળા) ને આગોતરા જામીન મંજૂર કર્યા. તેવી જ રીતે, અન્ય આરોપી-ગુહા ઉર્ફે નરેશ રઘુવંશીને હાઈકોર્ટ દ્વારા પરચૂરણ ફોજદારી કેસ નં. ૧૫૨૮૩/૨૦૧૨ માં તારીખ ૧૭.૦૧.૨૦૧૩ ના હુકમથી આગોતરા જામીન મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા.

(જે) તારીખ ૧૦.૦૧.૨૦૧૩ અને ૧૭.૦૧.૨૦૧૩ ના હુકમોથી વ્યથિત થઈને, મધ્યપ્રદેશ રાજ્ય દ્વારા આ કોર્ટ સમક્ષ ઉપરોક્ત અપીલો દાખલ કરવામાં આવી છે.

(કે) તે દરમિયાન, અહીંના સામાવાળાઓ નિયમિત જામીન મેળવવા માટે ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ, છિંદવાડાની કોર્ટ સમક્ષ પહોંચ્યા હતા. તારીખ ૨૦.૦૨.૨૦૧૩ ના હુકમથી, આરોપી વ્યક્તિઓને જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા.

૪. અમે અપીલકર્તા-રાજ્ય વતી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ સુશ્રી વિભા દત્તા મજીજા અને સામાવાળાઓ વતી વિદ્વાન વકીલ શ્રી નીરજ શમાને સાંભળ્યા.

૫. આ અપીલોમાં વિચારણા હેઠળનો એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે જ્યારે તપાસ પેવિંગ હોય, ખાસ કરીને જ્યારે બંને આરોપીઓ સતત ભાગેડુ રહ્યા હોય અને તપાસમાં સહકાર આપી રહ્યા ન હોય ત્યારે સંહિતાની કલમ ૪૩૮ હેઠળ સામાવાળાઓ/આરોપીઓને આગોતરા જામીન મંજૂર કરવામાં હાઈકોર્ટ વ્યાજબી છે કે કેમ.

૬. અપીલકર્તા-રાજ્ય વતી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ સુશ્રી વિભા દત્તા મજીજાએ અમારું ધ્યાન ચાર્જશીટ તરફ દોરતાં રજૂઆત કરી હતી કે સામાવાળાઓ/આરોપીઓ સામે દાખલ કરાયેલા આરોપો આઈપીસીની કલમ ૩૦૨, ૧૨૦-બી અને ૩૪ સાથે સંબંધિત છે જે તમામ ગંભીર ગુનાઓ છે અને એ હકીકત પણ છે કે તે બંને બનાવની તારીખથી જ ભાગેડુ હતા, હાઈકોર્ટ યોગ્ય વિશ્લેષણ અને ચર્ચા કર્યા વિના જ આગોતરા જામીન મંજૂર કરવામાં વ્યાજબી ન હતી.

૭. બીજી તરફ, બંને અપીલોમાં સામાવાળાઓ વતી વિદ્વાન વકીલ શ્રી નીરજ શમા એ હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમનું સમર્થન કર્યું હતું અને રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલો ફગાવી દેવા અરજ કરી હતી.

૮. અમે સુસંગત સામગ્રીઓનું કાળજીપૂર્વક અવલોકન કર્યું છે અને સામસામેની દલીલો પર વિચારણા કરી છે.

૯. ઉપરોક્ત પ્રશ્નનો જવાબ આપવા માટે, સંહિતાની કલમ ૪૩૮ નો સંદર્ભ લેવો યોગ્ય છે જે નીચે મુજબ વંચાય છે:—

"૪૩૮. ધરપકડની દહેશત ધરાવતી વ્યક્તિને જામીન મંજૂર કરવા માટેનો નિર્દેશ.— (૧) જ્યારે કોઈપણ વ્યક્તિને એવું માનવાને કારણ હોય કે તેની બિનજામીનપાત્ર ગુનો કર્યાના આરોપસર ધરપકડ થઈ શકે છે, ત્યારે તે આ કલમ હેઠળ એવા નિર્દેશ માટે હાઈકોર્ટ અથવા સેશન્સ કોર્ટમાં અરજી કરી શકે છે કે આવી ધરપકડ થાય તે સંજોગોમાં તેને જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવશે; અને તે કોર્ટ, અન્ય બાબતોની સાથે સાથે નીચેના પરિબલોને ધ્યાનમાં લીધા પછી, એટલે કે—

(૧) આરોપનું સ્વરૂપ અને ગંભીરતા;

(૨) અરજદારનો ભૂતકાળ, જેમાં તે હકીકતનો સમાવેશ થાય છે કે શું તે અગાઉ કોઈ કોન્વિક્શનલ ગુના સંબંધમાં કોર્ટ દ્વારા દોષિત ઠરવા પર કેદ ભોગવી ચૂક્યો છે;

(૩) અરજદાર ન્યાયથી ભાગી જવાની શક્યતા; અને

(૪) જ્યાં અરજદારની આવી ધરપકડ કરાવીને તેને ઈજા પહોંચાડવા અથવા અપમાનિત કરવાના ઉદ્દેશ્યથી આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હોય,

કાં તો અરજીને તત્કાળ ફગાવી શકે છે અથવા આગોતરા જામીન આપવા માટેનો વચગાળાનો હુકમ જારી કરી શકે છે: પરંતુ શરત એ છે કે, જ્યાં હાઈકોર્ટ અથવા, સંજોગો અનુસાર, સેશન્સ કોર્ટ આ પેટા-કલમ હેઠળ કોઈ વચગાળાનો હુકમ પસાર ન કર્યો હોય અથવા આગોતરા જામીન મંજૂર કરવા માટેની અરજી ફગાવી દીધી હોય, ત્યાં આવી અરજીમાં આશંકિત આરોપના આધારે અરજદારની વોરંટ વિના ધરપકડ કરવાનું પોલીસ સ્ટેશનના ઇન્ચાર્જ અધિકારી માટે ખુલ્લું રહેશે.

XXX XXX XXX"

૧૦. ઉપરોક્ત જોગવાઈ સ્પષ્ટ કરે છે કે સંહિતાની કલમ ૪૩૮ હેઠળ વાપરી શકાય તેવી સત્તા અમુક અંશે અસાધારણ સ્વરૂપની છે અને તેનો ઉપયોગ માત્ર અપવાદરૂપ કેસોમાં જ કરવાનો છે જ્યાં એવું જણાય કે વ્યક્તિને ખોટી રીતે ફસાવી દેવામાં આવી શકે છે અથવા જ્યાં એવું માનવા માટે વાજબી કારણો છે કે ગુનાનો આરોપી વ્યક્તિ તેની સ્વતંત્રતાનો અન્યથા દુરુપયોગ કરે તેવી સંભાવના નથી.

૧૧. અદ્વિ ધરન દાસ વિ. પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય, (૨૦૦૫) ૪ એસ.સી.સી. ૩૦૩ માં, આ કોર્ટે સંહિતાની કલમ ૪૩૮ ના વ્યાપ પર નીચે મુજબ વિચારણા કરી હતી:—

"૧૬. કલમ ૪૩૮ એ એક કાર્યરીતિ સંબંધી જોગવાઈ છે જે વ્યક્તિની અંગત સ્વતંત્રતા સાથે સંબંધિત છે જેને પોતાની નિર્દોષતાનો બચાવ

કરવાનો અધિકાર છે, કેમ કે તે સંહિતાની કલમ ૪૩૮ હેઠળ સત્તાના ઉપયોગ માટેની અરજીની તારીખે જે ગુનાના સંબંધમાં તે જામીન માંગે છે તે માટે દોષિત ઠરેલ નથી. અરજદારે દર્શાવવું પડશે કે તેની પાસે એવું "માનવાને કારણ" છે કે તેની બિનજામીનપાત્ર ગુનામાં ધરપકડ થઈ શકે છે. "માનવાને કારણ" શબ્દપ્રયોગનો ઉપયોગ દર્શાવે છે કે અરજદારની ધરપકડ થઈ શકે છે તેવી માન્યતા વાજબી આધારો પર સ્થાપિત હોવી જોઈએ. માત્ર "ડર" એ "માન્યતા" નથી, જે કારણોસર અરજદાર માટે એવું દર્શાવવું પૂરતું નથી કે તેને એવી કોઈ અસ્પષ્ટ આશંકા છે કે કોઈ તેની સામે આરોપ મૂકવા જઈ રહ્યું છે જેના અનુસંધાનમાં તેની ધરપકડ થઈ શકે છે. અરજદારની માન્યતા જે આધારો પર આધારિત છે કે તેની બિનજામીનપાત્ર ગુનામાં ધરપકડ થઈ શકે છે તે ચકાસી શકાય તેવા હોવા જોઈએ. જો હાઈકોર્ટ અથવા સેશન્સ કોર્ટમાં અરજી કરવામાં આવે, તો માંગવામાં આવેલી રાહત આપવા માટે કેસ બને છે કે કેમ તે નક્કી કરવાનું સંબંધિત કોર્ટનું કામ છે. આરોપીની ધરપકડ થયા પછી આ જોગવાઈઓ લાગુ કરી શકાતી નથી. સામાન્ય રીતે સંપૂર્ણ/બ્લેન્કેટ હુકમ પસાર કરવો જોઈએ નહીં. તે કલમની ભાષામાંથી જ ફલિત થાય છે જે અરજદાર પાસેથી એ દર્શાવવાની અપેક્ષા રાખે છે કે તેની પાસે એવું માનવાને કારણ છે કે તેની ધરપકડ થઈ શકે છે. માન્યતા ત્યારે જ વાજબી આધારો પર સ્થાપિત કહી શકાય જો તેના સમર્થનમાં કંઈક મૂર્ત સામગ્રી હોય જેના આધારે કહી શકાય કે અરજદારની આશંકા કે તેની ધરપકડ થઈ શકે છે તે

વાસ્તવિક છે. સામાન્ય રીતે એવો કોઈ નિર્દેશ જારી કરવો જોઈએ નહીં કે અરજદારને "કોઈપણ ગુના માટે જ્યારે પણ ધરપકડ કરવામાં આવે ત્યારે" જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવશે. આવા "સંપૂર્ણ હુકમ" પસાર કરવા જોઈએ નહીં કારણ કે તે કોઈપણ અને દરેક પ્રકારની કથિત ગેરકાયદેસર પ્રવૃત્તિને ઢાંકવા અથવા તેનું રક્ષણ કરવા માટેના આવરણ તરીકે કામ કરશે. કલમ ૪૩૮ હેઠળનો હુકમ એ વ્યક્તિગત સ્વતંત્રતા સુનિશ્ચિત કરવા માટેનું એક સાધન છે, તે ગુના કરવા માટેનો પાસપોર્ટ નથી કે સંભવિત અથવા અસંભવિત તમામ પ્રકારના આરોપો સામે ઢાલ નથી. કેસની હકીકતો પર, ઉપર દર્શાવેલ કાનૂની સ્થિતિની પૃષ્ઠભૂમિમાં વિચારણા કરતાં, પ્રથમ દૃષ્ટિએ આ એવો કેસ જણાતો નથી કે જ્યાં સંહિતાની કલમ ૪૩૮ ના સંદર્ભમાં કોઈ હુકમ પસાર કરી શકાય."

૧૨. તાજેતરમાં, લવેશ વિ. રાજ્ય (રાષ્ટ્રીય રાજધાની ક્ષેત્ર દિલ્હી), (૨૦૧૨) ૮ એસ.સી.સી. ૭૩૦ માં, આ કોર્ટે (જેમાં અમે બંને પક્ષકાર/સભ્ય હતા) સંહિતાની કલમ ૮૨ ના સંદર્ભમાં ભાગેડુ અથવા જાહેર કરાયેલ ગુનેગાર તરીકે જાહેર કરવામાં આવેલ વ્યક્તિના સંદર્ભમાં કલમ ૪૩૮ હેઠળ રાહત આપવાના વ્યાપ પર વિચારણા કરી હતી. પેરા ૧૨ માં, આ કોર્ટે નીચે મુજબ ઠેરવ્યું:

"૧૨. આ સામગ્રીઓ અને માહિતી પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે વર્તમાન અપીલકર્તા પૂછપરછ અને તપાસ માટે ઉપલબ્ધ ન હતો અને તેને

"ભાગેડુ" જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો. સામાન્ય રીતે, જ્યારે આરોપી "ભાગેડુ" હોય અને તેને "જાહેર કરાયેલ ગુનેગાર" તરીકે જાહેર કરવામાં આવેલ હોય, ત્યારે આગોતરા જામીન આપવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ ઊભો થતો નથી. અમે પુનરોચ્ચાર કરીએ છીએ કે જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ કે જેની સામે વોરંટ જારી કરવામાં આવ્યું હોય અને તે વોરંટની બજવાણી ટાળવા માટે ભાગતો ફરતો હોય અથવા પોતાની જાતને છુપાવતો હોય અને સંહિતાની કલમ ૮૨ ના સંદર્ભમાં જાહેર કરાયેલ ગુનેગાર તરીકે ઘોષિત કરવામાં આવ્યો હોય, ત્યારે તે આગોતરા જામીનની રાહત મેળવવા માટે હકદાર નથી."

ઉપરોક્ત નિર્ણય પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે જો કોઈ વ્યક્તિને સંહિતાની કલમ ૮૨ ના સંદર્ભમાં ભાગેડુ/જાહેર કરાયેલ ગુનેગાર તરીકે જાહેર કરવામાં આવેલ હોય, તો તે આગોતરા જામીનની રાહત મેળવવા માટે હકદાર નથી. પ્રસ્તુત કેસમાં, સામગ્રીઓનું અવલોકન કરતાં એટલે કે, સંજય નામદેવ, પવન કુમાર ઉર્ફે રવિ અને વિજય ઉર્ફે મોનુ બ્રહ્મભટ્ટના કબૂલાતનામા પરથી જણાય છે કે સામાવાળાઓએ મૃતકને ઝેરી પદાર્થ આપ્યો હતો. વધુમાં, સાક્ષીઓના નિવેદનો જે નોંધવામાં આવ્યા હતા અને સરકારી મેડિકલ કોલેજ એન્ડ હોસ્પિટલ, નાગપુરના ફોરેન્સિક મેડિસિન એન્ડ ટોક્સિકોલોજી વિભાગના તારીખ ૨૧.૦૩.૨૦૧૨ ના અહેવાલે દૂધની રબડીમાં ઝેરની હાજરીની પુષ્ટિ કરી છે. વધુમાં, અમારા ધ્યાને લાવવામાં આવ્યું છે કે અહીંના સામાવાળાઓની ધરપકડ માટે તારીખ ૨૧.૧૧.૨૦૧૨ ના રોજ વોરંટ જારી કરવામાં આવ્યા હતા.

તેઓ ઉપલબ્ધ/મળી આવતા ન હોવાથી, તારીખ ૨૯.૧૧.૨૦૧૨ ના રોજ સંહિતાની કલમ ૮૨ હેઠળ ઉદઘોષણા જારી કરવામાં આવી હતી. રાજ્ય દ્વારા રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજો (એનેક્સર-પી૧૩) સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે સીજેએમ, છિંદવાડા, મધ્યપ્રદેશ તારીખ ૨૯.૧૨.૨૦૧૨ ના રોજ ફરિયાદનો જવાબ આપવા માટે સંહિતાની કલમ ૮૨ હેઠળ બંને સામાવાળાઓ/આરોપીઓની હાજરીની માંગ કરતી ઉદઘોષણા જારી કરી હતી. આગોતરા જામીન મંજૂર કરતી વખતે હાઈકોર્ટ દ્વારા આ તમામ સામગ્રીઓ તરફ ન તો ધ્યાન આપવામાં આવ્યું હતું કે ન તો ધ્યાને લેવામાં આવી હતી અને હાઈકોર્ટે, "કેસના તથ્યો અને સંજોગો" જણાવવા સિવાય અન્ય કોઈ કારણ દર્શાવ્યા વિના, બંને આરોપીઓને આગોતરા જામીનનો હુકમ આપ્યો હતો. એ નિર્દેશ કરવો સુસંગત છે કે બંને આરોપીઓ આઈપીસીની કલમ ૩૪ સાથે વંચાણે લેતાં કલમ ૩૦૨ અને ૧૨૦-બી હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે કાર્યવાહીનો સામનો કરી રહ્યા છે. આવા ગંભીર ગુનાઓમાં, ખાસ કરીને, સામાવાળાઓ/આરોપીઓ જાહેર કરાયેલ ગુનેગાર હોવાથી, અમે આગોતરા જામીન મંજૂર કરતા વાદગ્રસ્ત હુકમોને કાયદેસર ગણવા અસમર્થ છીએ. હાઈકોર્ટ એ પ્રશંસા કરવામાં નિષ્ફળ રહી કે કાયદાની સુસ્થાપિત સ્થિતિ છે કે જ્યાં આરોપીને ભાગેડુ જાહેર કરવામાં આવ્યો હોય અને તેણે તપાસમાં સહકાર આપ્યો ન હોય, તેને આગોતરા જામીન આપવા જોઈએ નહીં.

૧૩. ઉપર જે જણાવવામાં આવ્યું છે તેના પ્રકાશમાં, પરચૂરણ ફોજદારી કેસ નં. ૯૯૯૬/૨૦૧૨ અને ૧૫૨૮૩/૨૦૧૨ માં હાઈકોર્ટના તારીખ

૧૦.૦૧.૨૦૧૩ અને ૧૭.૦૧.૨૦૧૩ ના અનુક્રમે વાદગ્રસ્ત હુકમો રદબાતલ કરવામાં આવે છે. પરિણામે, હાઈકોર્ટના વાદગ્રસ્ત હુકમના પાલનમાં આરોપીઓને કસ્ટડીમાં લીધા બાદ ગુના નં. ૧૦૩૪/૨૦૧૧ માં જામીન પર મુક્ત કરતો સીજેએમનો તારીખ ૨૦.૦૨.૨૦૧૩ નો ત્યારપછીનો હુકમ પણ રદબાતલ કરવામાં આવે છે.

૧૪. તેને ધ્યાનમાં રાખીને, બંને સામાવાળાઓ/આરોપીઓને બે અઠવાડિયાના સમયગાળામાં સંબંધિત કોર્ટ સમક્ષ આત્મસમર્પણ (સરેન્ડર) કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે, તેમ કરવામાં નિષ્ફળ રહેવાના સંજોગોમાં ટ્રાયલ કોર્ટને તેઓને કસ્ટડીમાં લેવા અને જેલમાં મોકલવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.

૧૫. બંને અપીલો ઉપરોક્ત શરતો પર મંજૂર કરવામાં આવે છે.

આર.પી.

અપીલો મંજૂર કરવામાં આવી.

This is an AI-Assisted Translation.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.